

הדאגה לבהמה ולחיה – לפרשת בהר

פרשת בהר פותחת במצוות השמיטה – מצווה שכידוע מקושרת מאוד לשמירה על הטבע. האדם שמעבד את האדמה צורך ממנה משאבים הדרושים לצמיחת היבול. המשאבים האלה מתכלים עם הזמן ואם האדם יזרע לדוגמא: חיטה, באותה חלקת שדה כל שנה, עם השנים הוא יראה שהיבול אינו טוב בגלל שלאדמה אין את המשאבים הדרושים לצמיחה.

התורה מבקשת להעניק פסק זמן לא רק עבור האדמה, אלא גם למען בעלי החיים. אמנם עובדה זו נאמרת בהבלעה, כבדרך אגב אך הדבר נאמר בבירור בפסוקים: "וְהָיְתָה שְׂפַת הָאָרֶץ לָכֶם, לֶאֱכֹלָהּ. לָהּ, וְלַעֲבָדָהּ וְלִאֲמָתָהּ; וְלִשְׂכִירָהּ, וְלִתְנוּשָׁבָהּ, הַגֵּרִים, עִמָּהּ. וְלִבְהֶמְתָּהּ וְלִחִיָּהּ, אֲשֶׁר-בְּאֶרְצָהּ: תִּהְיֶה כָל-תְּבוּאָתָהּ, לֶאֱכֹל" (ויקרא כ"ה).

רבי אברהם מרדכי אלתר – הרבי מגור (נפטר ב-1948) בספרו 'אמרי אמת', שואל על הפסוק הזה שאלה מעניינת. הלא דין ידוע הוא במסכת ברכות (מ':) כי על האדם להקדים ולהאכיל את בהמתו, לפני שיאכל את סעודתו וכך גם לגבי שאר בעלי החיים שהוא אחראי למזונותיהם. כפי שמברכת התורה את מי ששומע בקול ה', "וְנָתַתִּי עֵשָׂב בְּשִׂדְךָ, לִבְהֶמְתָּהּ; וְאֶכְלָתָּ, וְשָׂבַעְתָּ" (דברים י"א) בברכה זו הקדימה התורה את אכילת הבהמה לאכילת האדם ולכן עלינו לדאוג קודם להאכיל את בעלי החיים ורק אחר-כך לאכול בעצמנו. לאור הדברים האלה שואל הרבי מגור. מדוע כאן במצוות השמיטה, הקדימה התורה את מאכל האדם לבהמה "לָכֶם, לֶאֱכֹלָהּ. לָהּ, וְלַעֲבָדָהּ וְלִאֲמָתָהּ; וְלִשְׂכִירָהּ, וְלִתְנוּשָׁבָהּ, הַגֵּרִים, עִמָּהּ. וְלִבְהֶמְתָּהּ וְלִחִיָּהּ" כאן הוזכרו בני האדם ולאחר מכן החיות?

מסתבר שמהבחינה ההלכתית היבשה, דין זה נאמר רק כאשר אוכל הוא מממונו שלו, אבל בשמיטה האוכל לא שייך לו, שכן על האדם להפקיר את כל פירותיו, ומה שהוא אוכל הוא אלו הם פירות הפקר שאינם שייכים לו, ולכן הוא יכול להקדים את מאכלו למאכל בהמתו.

אם נעיין בדברי רש"י, שהביא את דרשת חז"ל על הפסוק "וְלִבְהֶמְתָּהּ וְלִחִיָּהּ" - כל זמן שחיה אוכלת מן השדה האכל (את ה) לבהמה שבבית, כלה (נגמר האוכל) לחיה אשר בשדה כלה (סיים את מה שיש) לבהמתך מן הבית'.

לפי דברי רש"י נוצרה התנייה בין אכילת החיה לבין אכילת הבהמה, ומכיוון שהבהמה לא יכולה לאכול לפני החיה, והאדם אינו יכול לאכול לפני בהמתו נוצר מצב שגם אינו יכול לאכול לפני החיה בשדה...

תשובה נוספת נאמרה, שלימדנו התורה דרך ארץ שאין זה מן הכבוד להקיש את האדם לחיה, שהרי כך שנינו במסכת פסחים (ק"ח.) "אמר ר' יהושע בן לוי: בשעה שאמר הקב"ה לאדם "אִקוץ וְאֶדְרֹךְ, תִּצְמָיִם לָךְ" (בראשית ג') זלגו עיניו דמעות, אמר לפניו רבונו של עולם! אני וחמורי נאכל באבוס אחד? כיון שאמר לו: "בְּזַעַת אֶפֶיךָ, תֹּאכַל לֶחֶם" (שם) נתקררה דעתו... ולכן לא הקישה התורה בפירוש, את אכילת האדם לאכילת החיה, כדי שלא תראה ההשואה בינו לבהמה - כאוכלים "באבוס אחד", ולא הוקשו אלא הבהמה והחיה. - - -

בספר החרדים מובא הסיפור דלהלן: ומעשה היה בדורנו שהרב המקובל הגדול כמהר"ר יצחק אשכנזי ז"ל, (האר"י הקדוש – שהיה מקובל גדול וידע לזהות לפי חוכמת הפרצוף אם חטא האדם ובאיזה חטא) נסתכל בפני תלמיד חכם אחד, ואמר לו: נרשם בפניך (רואים על פניך) עוון צער בעלי חיים... והיה אותו תלמיד חכם מצטער ומפשפש בדבר, עד שמצא שאשתו לא הייתה נותנת מאכל לתרנגולים בבקר, אלא מנחת אותן הולכות בחצר וברחוב לנקר, ואז צוה עליה וזרזה לעשות להן גיבול הסובין והמים בבקר בבקר. ואחרי שנתן הדבר, והרב לא ידע, נסתכל בפניו ואמר לו "סר עוונך! מה היה הדבר?" ואז הגיד לו הענין....

קישורים: [לימוד יומי](#), [האכלת תרנגולים אוטומטית](#).